

خویندن و هه‌سه‌نگاندنی (شاعیرانی مه‌لبندی گۆران)ی

ئوپرهمان بزوه‌شی

نیچیروان جاسم

(زانکۆی سه‌لاحه‌ددین - کۆلیژی زمان)

پیشه‌گی

ده‌سته‌ته‌کانیانه‌وه) و (که‌شکۆلی که‌له‌پووری
ئه‌ده‌بی کوردی)ی محمه‌د عه‌لی قه‌ره‌داغی.
هه‌ندی‌ک سه‌رچاوه‌ی دیکه‌ش، که‌ له‌ چوارچێوه‌ی
تۆمارکردنی میژووی ئه‌ده‌بی کوردیدان، ته‌نیا
ده‌قی یه‌ک شیوه‌زاریان له‌ خۆگرتووه، له‌وانه‌:
له‌ کرمانجی ناوه‌راستدا؛ (گۆلده‌سته‌ی شوعه‌رای
هاو‌عه‌سرم) و (شاعیره‌ ناو ونبووه‌کان)ی عه‌لی
که‌مال باپیر(که‌مالی). له‌ کرمانجی سه‌روودا؛
(ل دۆر ئه‌ده‌بی کرمانجی)ی ته‌حسین ئیبراهیم
دۆسکی. له‌ گۆراندا (شاعیرانی مه‌لبندی گۆران)
ی ئوپرهمان بزوه‌شی.

کتیبه‌ی (شاعیرانی مه‌لبندی گۆران) وه‌ک
له‌ ناوونیشانی کتیبه‌که‌دا هاتووه‌ ته‌نیا بۆ
شاعیرانی زاری گۆران ته‌رخان کراوه و سالی
٢٠٢٢ چاپ کراوه و له‌ ٣٢٦ لاپه‌ره‌ پیکهاتووه،
ژیان و نموونه‌ی شیعرى ٧٦ شاعیری له
خۆگرتووه. نووسه‌ر بۆ نووسینی کتیبه‌که‌ی
سوودی له‌ زیاتر له‌ ٢٥ سه‌رچاوه‌ وه‌رگرتووه و
له‌ کۆتایی کتیبه‌که‌یدا ئاماژه‌ی پێ داوون.
دوای خویندنه‌وه‌ی، کتیبه‌که‌مان شه‌نوکه‌و

له‌ کۆنه‌وه‌ ئه‌ده‌بی کوردی به‌ زاره‌ جیا‌جیا‌کانی
زمانی کوردی نووسراوه، واته‌ زمانیکی ئه‌ده‌بیی
یه‌کگرتوومان نه‌بووه‌ ده‌قه‌ ئه‌ده‌بییه‌کانی پێ
بنووسریت، به‌لکو وه‌ر شاعیر و نووسه‌ریک
به‌ شیوه‌زاری باوی ده‌سه‌لاتی سه‌رده‌م و
ده‌قه‌ره‌که‌ی نووسیویه‌تی. به‌ هۆی ئه‌وه‌ی
ده‌قی ئه‌ده‌بی به‌ زیاتر له‌ شیوه‌زاریک
نووسراوه، بۆیه‌ کۆکردنه‌وه‌ و تۆمارکردنی ژيان
و به‌ره‌می نووسه‌رانی شیوه‌زاره‌ جیا‌جیا‌کانی
زمانه‌که‌مان میژووی ئه‌ده‌بی کوردی لێ
پیکدیت و ئه‌و میژووه‌ تیکرا میژووی ئه‌ده‌بی
کوردیه‌ به‌ هه‌موو شیوه‌زاره‌کانه‌وه‌.

هه‌ندی‌ک له‌ سه‌رچاوانه‌ی که‌ تاییه‌تن
به‌ میژووی ئه‌ده‌بی کوردی، ده‌قی هه‌موو
شیوه‌زاره‌کانیان تیدا تۆمار کردووه، له‌وانه‌:
(میژووی ئه‌ده‌بی کوردی)ی عه‌لاه‌ه‌ددین سه‌جادی،
(میژووی ئه‌ده‌بی کوردی)ی د. مارف خه‌زنه‌دار،
(میژووی ویژه‌ی کوردی)ی سدیق بۆره‌که‌یی،
(بووژاندنه‌وه‌ی میژووی زانایانی کورد له‌ ڕێگه‌ی

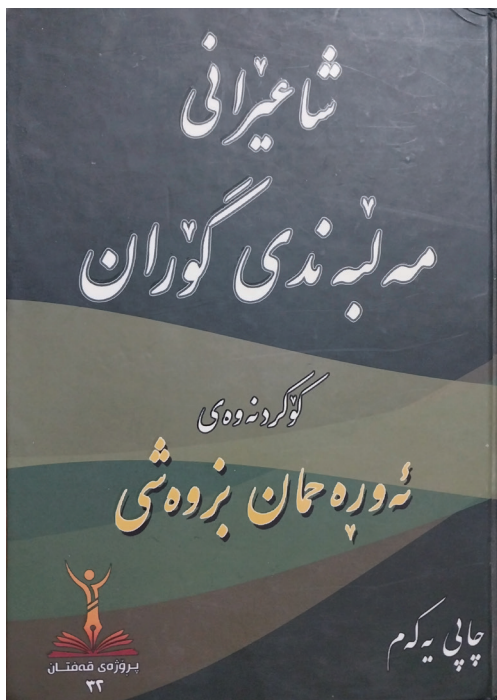
کردووو و هه‌لمانسه‌نگاندووو و تیشکمان خستووو ته سه‌ر کۆمه‌لێک لایه‌نی و باری سه‌رنجی خۆمان ده‌ربه‌ریوه و بۆچوونی خۆمان خستووو ته پوو. نووسه‌ر له پێشه‌کی کتێبه‌که‌دا و پێش ئه‌وه‌ی بچێته سه‌ر باسی ژيانی شاعیران و نموونه له شیعیران به‌ئینیته‌وه، کۆمه‌لێک زانیاری له‌باره‌ی زاری گۆران و میژوو و جوگرافیای زاره‌که خستووو ته به‌رچاو، ئه‌مه‌ش بۆ خوێنه‌ر و توێژه‌ر گرنگی خۆی هه‌یه و له پیناوی ئه‌وه‌یه هه‌ندیک لایه‌نی زاره‌که باشت‌ر نیشان بدات، ئه‌وجا له‌ویوه بچێته سه‌ر ئه‌ده‌بیاتی زاره‌که و بیکاته ده‌ستپێک بۆ چوونه ناو بابه‌ته سه‌ره‌کیه‌که‌ی. کتێبه‌کانی میژووی ئه‌ده‌بی کوردیی سه‌جادی و خه‌زنه‌دار و میژووی ویژه‌ی کوردیی (بۆره‌که‌یی) ش، پێش باسکردنی شاعیر و نووسه‌ران، کورته‌یه‌ک زانیاری میژوویی و جوگرافی و زمانییان خستووو ته پوو.

نووسه‌ر، ئاماژه به‌وه ده‌دات، که زمانناسان زاره‌کانی زمانی کوردی له‌م سه‌رده‌مه‌دا به‌م جۆره دابه‌ش ده‌که‌ن ((کرمانج، گۆران، که‌له‌ور، لوپ)) (بزوه‌شی، ۲۰۲۲، پێشه‌کی). له‌ گۆنه‌وه کۆمه‌لێک نووسه‌ر زاره‌کانی زمانی کوردییان دابه‌ش کردوو، له‌وانه؛ شه‌ره‌فخانی به‌دلیسی، توفیق وه‌ه‌بی، شیخ محمه‌دی خال، د. عیزه‌ددین مسته‌فا په‌سوول، جه‌مال نه‌به‌ز، د. فوئاد حه‌مه‌خورشید...تاد، به‌لام ئه‌و جۆره دابه‌شکردنه‌ی له‌م سه‌رده‌مه‌دا تا پاده‌یه‌کی زۆر چه‌سپاوه، دابه‌شکردنه‌که‌ی د. فوئاد حه‌مه‌خورشید، که له‌سه‌ر بنه‌مای جوگرافیای کوردستانی گه‌وره، زمانی کوردی به‌سه‌ر زاره‌کانی؛ کرمانجی باکوور، کرمانجی ناوه‌پاست، کرمانجی باشوور، گۆران دابه‌ش

ده‌کات.

له‌ پووی میژوویییه‌وه؛ نووسه‌ر ئاماژه به‌وه ده‌دات ((زۆر له سه‌رچاوه میژوویییه خۆیه‌کان و گه‌ڕیده بیگانه‌کانیش له‌سه‌ر ئه‌و به‌روایه‌ن زاراوه‌ی گۆرانه‌کان پێشه‌ی له‌ زوانی ماده‌کان، به‌ ئاوێستایی و په‌له‌وی ئه‌زانن)) (بزوه‌شی، ۲۰۲۲، پێشه‌کی). لێره‌دا دیرینی زاره‌که‌مان پێشان ده‌دات، ته‌نانه‌ت پتی وایه ((زۆر له زاراوه کوردیه‌کان چل و پۆی گۆرانن)) (بزوه‌شی، ۲۰۲۲، پێشه‌کی).

له‌م بۆچوونه‌دا ئاماژه‌ی به‌ ناوی هه‌یچ سه‌رچاوه‌یه‌ک نه‌داوه و ناوی هه‌یچ گه‌ڕیده و پۆژه‌لاتناس و کوردناسیکیشی نه‌هه‌یتاوه، بێجگه له‌وه‌ی وشه‌ی زاراوه‌ی له‌بری زار به‌کاره‌یتاوه و به‌ درێژایی کتێبه‌که هه‌ر وای به‌کاربردوو، له‌ کاتیکدا ئه‌و دوو وشه‌یه مانا و بواری به‌کاره‌یتانیا جیاوازه، هه‌روه‌ها هه‌ندیک جار وشه‌ی زمانی له‌بری زاراوه به‌کاره‌یتاوه و ده‌ربه‌رینی (زوان) زمانی گۆران

له كتيبه كهدا ده بينریت و هه ندیک جاری دیکه ش به شیوه زار ئاماژه ی پئی داوه .

له پووی جوگرافیاوه؛ مه لبه ندی زاری گۆران بریتیه (له مه لبه نده کانی ئیلام و کرماشان، به شیکی زۆری مه لبه ندی سنه، ههروه ها له بهری گهمیانوه، ناوچه کانی به دره و مهنده لی و به ره و که رکوک هه تا باشووری ده شتی مووسل درێژ ده بیته وه . به تیپه پوونی چه رخ و ده وران مه لبه ندی گۆران، واته ئه و ناوچانه ی که به زاروه ی گۆران ئه په یفن بچوک بوونه ته وه بۆ مه لبه ندی ئه رده لان، به تایبه تی ناوچه کانی هۆرامانات، واته نیوان مه لبه نده کانی سنه و کرماشان، ههروه ها به شیکی بچوکی به ره وه ی کوردستانی باشوور، گرێدراوی پارێزگی سلیمانی)) (بزوه شی، ۲۰۲۲، پیشه کی). نووسه ر سنووری جوگرافی زاره که دیاری ده کات و ئاماژه به وه ده دات به تیپه پوونی سال و سه رده م سنوور و پوویه ری به کاره یئانی زاره که بچوک و به رته سک بووه ته وه، به لام بئ ئه وه ی ئاماژه به هۆکاری ئه و بچوکبوونه وه یه بدات که ئه ویش له ناوچوونی میرنشینی ئه رده لان و دروستبوونی میرنشینی بابان و بالاده ستبوونی زاری کرمانجی ناوه پراسته .

نووسه ر کۆمه لیک زانیاری سه باره ت به زاری گۆران ده رده بریت، له وانه؛ له باره ی نیشانه ی پیزمانی په گه زی نیر و مئ، پئی وایه زیاتر له زاری گۆراندا هیه، به لام زاری کرمانجی سه روو له پووی نیشانه ی پیزمانیه وه جیاوازیی زۆر له نیوان په گه زی نیر و میدا هیه .

لاوازی و کزیوونی زاره که له لایه ن نووسه ره وه بۆ دوو هۆکار ده گه پرنریته وه به جوړیک له ((که مته رخه می له لایه ن گۆران زوبانه کان بۆ خۆیان له لایه ک، ههروه ها به رچاوته نگیی خۆیی له ده ره وه ی مه لبه ندی گۆران و ناوچه کانی هۆرامانات،

هۆی سه ره کین بۆ کزیوونی به خێرای زوانی گۆران)) (بزوه شی، ۲۰۲۲، پیشه کی). به سه رنجدان له بارو دۆخی زاری گۆران، هۆکاری سه ره کی کز و لاوازیوونی زاره که بۆ دوو لایه ن ده گه پرنریته وه؛

۱- زاری گۆران نه بووه ته زمانی نووسینی پرۆگرامه کانی خویندن، واته له په ره رده و خویندنی بالا دووره، وه ک زاری باکوور و ناوه پراست بابه ته کانی خویندنی پئی نه نووسراوه .

۲- له میدیا و که ناله ئاسمانیه کاندا گرنگیه کی ئه وتۆی پئی نه دراوه و له به رنامه و هه وال و ژانره کانی دیکه ی میدیادا به کارنا بریت .

هه ر له و پیشه کییه دا نووسه ر په خنه یه کی زۆر له عه لانه ددین سه جادی ده گریت، که له کتیپی (میژووی ئه ده بی کوردی) دا ئاماژه ی به وه داوه، که نالی شیعی به شیوه زاری موکری نووسیوه (سه جادی، ۱۳۹۱، ۱۷۷) و نووسه ر (سه جادی) ی به بیئاگا داناوه، که ئاگای له میژوو و جوگرافیای زاری گۆران نه بووه .

مه به ستی نووسه ر له نووسینی ئه م کتیبه دا ((کۆکردنه وه ی شاعیرانی مه لبه ندی گۆران)) (بزوه شی، ۲۰۲۲، پیشه کی)، واته ته نیا بابه خی به و شاعیرانه داوه، که به زاری گۆران نووسیویانه و له کتیبه کهدا ته نیا نمونه ی شیعی ئه و زاره خراوه ته پوو . ئه وه ی جیگه ی سه رنجه له تۆمارکردنی سالی له دایکبوون و مردنی شاعیران به سالی جۆراوجۆر تۆمار کراوه، واته سالی میلادی و کۆچی و هه تاوی به کارهاتوو (بزوه شی، ۲۰۲۲، پیشه کی)، ئه مه ش بووه ته هۆی ئه وه ی پاش و پیش بکه ویته پریزه ندی به دوایه کداهاتنی شاعیران .

ژیان و به ره مه ی شاعیرانی نیو کتیبه که

کتیبه که ژیان و شیعی ئه م شاعیرانه له خو

ده گزیت: پیر شالیار، مهلا په ریشان دینه وهری، شیخ شه هابه دین کاکو زه که ریا، سهیدی هورامی، بیسارانی، مهلا وه له د خان، شاکه و خان مه نسوور، نه میر نه حمده زه نگه نه، زه بوونی، مهلا مه نوچه کولیوه ند، مهلا نؤشا گولباخی، مهلا عیسا جوانپویی، نه لماس خان که نوله، خانای قوبادی، میرزا شه فیع کولیایی، محمه د ناغای زه نگه نه (خه مناک گه وره)، مهلا خدر پووری، مهولانا خالد نه قشبه ندی، غولام په زاخان نه رکه وازی، میرزا شوکرو للا دینه وهری، شیخ نیمامه ددین مه ردوخی، میرزا شه فیع پاوه یی، سهیدی هورامی (سهیدی دووهم)، سهید محمه د سهعید کوچک چه رموو، سهید محمه د سادق سه فاخانه، میرزا شه فیع جامه پیزی، خه سته ی خانه گا، داخی، نه حمده به گی کوماسی، محاک فنوونی زه نگه نه، چه یران سنه یی، په نجووری، وهلی دیوانه، شیخ نه وره حمان جانه وهره، مه هجوور کوردستانی، په نجووری، مه ستووره ی کوردستانی، مه وله وی تاوگوزی، سهید یاقو ماهیده شتی، حاجی مهلا نه حمده نودشه یی، شیخ نه وره حمان مهولانا وایی، عه بدولقادر هه مه وهندی، میرزا عه بدولقادر پاوه یی، مه حزوون پاوه یی، شیخ نه سیم مه ردوخی، چه مان ئارا، شیخ ضیائه ددین نه قشبه ندی، چه یران علی شا ماهیده شتی، سهید محمه د خانه گا، تاهیر به گی جاف، سالم، خلیل منه وهر، فه توللا به گ جافرسان، موجرم دینه وهری، موفتی دشه یی کوردستانی، شیخ محمه د سه نه ندهج ئایه ته لنه بی، میرزاخان هه رسینی، عه بدوللا هورامی، ئازادی که لهور، حاجی شیخ عه بدوللا نینزی، نه مین به تحایی سنه یی، عه نایه ت هیدایه تی، سهید چه بیبوللا نه عله یی، سه یفوللا نه لایارخانی، ئایه توللا مه ردوخی، سلیمان به هرامی که مانگره، مهلا

نیزامه ددین جه لالی، مهلا حه سه ن دزلی، مهلا خالد موفتی، عه بدوللا نه قده سی، شیخ نه مین نه قشبه ندی، میرزا نه حمده داواشی، د. محمه د سدیق موفتیزاده، شیخ عیماده ددین مه ردوخی، نه حمده موفتیزاده.

له گه ل نه م ژماره زوره ی شاعیراندا، به لام هه ندیک شاعیری دیکه ی زاری گوران باس نه کراون وهک؛ تالی، جه فایی، فه قی قادری هه مه وهنه... تاد، که دیوانیان هه یه و شاعیری ناسراون. نه و شاعیرانه ی نووسه ر ئامازه ی به ژیانیان داوه و نمونه ی شاعیری تو مار کردوون، هه ندیکیان له بنه پرتدا هورامی نین و به شی زوری شاعیره کانیا ن به زاری کرمانجی ناوه پاسته، له وانه تاهیر به گی جاف زوره ی شاعیره کوردیه کانیا ن به زاری کرمانجی ناوه پاست نووسیوه و به پی پی یه کیک له چاپه کانیا دیوانه که ی ته نیا ۳ شاعیری به زاری گوران هه یه.

نووسه ر به کورتی و له چه ند لاپه په یه کدا باسی هه ر شاعیری کی کردووه و چه ند نمونه یه کی که می له شاعیره کانیا ن هیناوه ته وه و زور به که می له لایه نی پوخسار و ناوه روکی شاعیری هه ندیک له شاعیره کان داوه. لیره دا هه ندیکیان ده خه یه پرو؛

پیر شالیار

نووسه ر له باره ی پیر شالیاره وه ده لیت: ((پیر شالیار له ده وروبه ری ۱۳۹۰ سال له مه وپه ر له مه لبه ندی هورامان هاتووه ته دنیاوه)) (بزوه شی، ۲۰۲۲، ۱۲). ئامازه به وه ده دات، که ناویراو زانایه کی سه رده می خو ی بووه و یه کیک بووه له رپیه رانی ئایینی زه رده شتی و نووسه ر نه و شاعیره به ناویانگه ده هینیته وه، که به م جوړه یه: هورمزگان پمان ناتران کژان

ویشان شاردهوه گه وره گه وره کان
زورکاری ئاره ب کردنه خاپوور
گنای پالّه هه تا شاره زوور

ئامازه به وه ده دات که نازانریت شیعی ئه وه،
یان نا. عه لانه ددین سه جادی له و باره وه ده لیت:
(ناتوانم بچمه ژیری و بلیم بوونه که ی راسته، یان
پاست نییه، چونکه نه خۆم نه و پارچه چه رمه م
دیوه که ئه م شیعرانه ی لئ نووسراوه و نه له قسه ی
پۆژه لاتینا سیکیشدا به رچاوم که وتووه، به لکوو
ته نیا قسه یه که مامۆستا ((ره شید یاسه می))....
له کتیبه که یا باسی ئه کا)) (سه جادی، ۱۳۹۱،
۱۶۲)، ههروه ها نووسه ری دیکه ش هه ن ئه و شیعه
به وه هم و هه لبه ستره و دروستکراو داده نیت
(مستفا، ۲۰۱۲، ۲۲۷).

نووسه ر باس له کتیبی (ماریفه تو پیر
شالیاری) ده کات، که له دوا ی پیر شالیار به جئ
ماوه و ئه مه ش نمونه ی دیریکه تی:
داران گیان داران، جه رگ و دل به رگن
گاهن پیر به رگن، گاهن بئ به رگن
سه جادی به گومانه وه باس له م کتیبه
ده کات و سه رچاوه ی کتیبه که دیاری ده کات،
که (ره شید یاسه می) ی نووسه ره .

مه لا په ریشان (۷۳۵-۸۰۰)

- محمه د عه بدولقاسم، له دینه وه ر کۆچی
دوا یی کردوه .

- له سه رده می شیخ ره جه ب بورسی بووه،
که ئه م شیخه خاوه نی (مشارق الأنوار) و چه ند
کتیبیکی دیکه یه و که سیک شیه مه زه ب بووه .

- سه ره تا یارسانی بووه، پاشان بووه ته
موسلمانیکی شیعه مه زه ب

- شیعیکی سؤفیانه ی مه لا په ریشانی به نمونه
هیناوه ته وه:

ساقیا وه ره جامئ په ی مهستی

سوودم مهستی نه زیان ژ ههستی
شیخ شه هاب کاکۆزه که ریا (۱۰۰۳-۱۰۷۲)
- شیخ شه هابه ددین کوپی شیخ زیانه ددین،
له گوندی کاکۆزه که ریا، له ناوچه ی که لاته رزانی
سه ر به شاری سنه له دایک بووه .

- له سه فه ری حه ج و له خزه مته گۆپی
پهغه مبه ر (د.خ) ئه م شیعه ری وتووه:
جه مالتیوه م دیه ن یاران، ته عالی صونه ی په بیانی
مه لایک یا په ریزاده ن، به وینه ی شه کلی ئینسانی
یه ده ینش چون یه دی به یضا، دوو ئه برۆش
نه قش بسم لا

دو دیده ش نه رگی شه هلا و مازاغ البصر خوانی
ئه م شیعه ره له سه ر کیشی (هه زه جی هه شتی
ته واوه) و سه رواکه ی یه کگرتووه، به کارهینانی
ئه م جوړه کیش و سه روایه له زاری گۆران زۆر
که م به کارهاتووه و ته نیا چه ند شاعیریک له
چه ند پارچه شیعیکیدا به کاریان هیناوه .

سهیدی هه ورامی (سهیدی هه ورامی یه که م)
- سهید محمه د سادق کوپی سهید عه لی
- ئه و که سانه ی که شاره زایی باشیان له
شیوه زاری گۆران نه بیت قورسه له شیعه رکانی
تئ بگن:

ز ئورۆمۆن مه کانم بئ ولاتم

سه ر و پیری خوا ی گیره ن خه لاتم

به رۆ ده رویش لو سه یرو وه لاتق

نه نیشته هیچ ولاتیونه نه ساتم

ئه م شیعه ره له سه ر کیشی هه زه جی شه شی
مه قسووره و سه رواکه ی یه کگرتووه .

مه لا وه له د خان گۆران

- خه لکی کرماشانه

- له به ره مه کانی مه لا وه له د خان: نادر و
تۆپال، شیرین و فه ره اد

نمونه یه ک له شیرین و فه ره ادی مه لا وه له د خان:

فههاد وهی بهرگ خونین پهخته وه
 دهم نیا نه جای زام سهخته وه
 شاکه و مه نسوور
 - شاکه ناوی ته وای شا موراده، مه بهست
 له مه نسوور، خان مه نسوورپه .
 - پیکه وه به دووقولی شیعریان وتووه:
 خان مه نسوور: شاکه له سردا، شاکه له سردا
 چل تاج شاهی بواچ له سردا
 شاکه: خان له مابهین خوران و بازان
 جاگهی عهیش و نووش که من درازان
 نه زموونی نووسینی شیعری له نیوان دوو شاعیر
 به دووقولی له کرمانجی سهروو و کرمانجی
 ناوه پاستیش بهرچاو ده که ویت له وانه؛ نه دهب
 و نه دیب، ناری و تاهیر به گی جاف، دلدار و
 عهونی... تاد.
 نه میر نه حمده زه ننگه نه
 - نامه ی شیعری هه یه، له وانه:
 هامسه ران خه یال هامسه ران خه یال
 خه یال دامه ویر، ویر دامه خه یال
 مه لا عیسا جوانرۆ
 - مامۆستای مه وله ویی تاوگۆزی بووه .
 - نامه ی شیعری بۆ مه وله وی نار دووه و
 مه وله وی - ش به شیعری وه لآمی داوه ته وه:
 مه لا عیسا: پۆله بزانه، پۆله بزانه
 نه حوال یارۆ پهریم بزانه
 مه وله وی: چون بنده به و به ند ئیخلاصی به ندهن
 هه ر پاسه به ندهن تا حه یات مه ندهن
 نه لآماس خان که نو له یی (۱۷۰۲-۱۷۷۶)
 - له گوندی که نو له سهر به کرماشان له دایکبووه .
 - نووسهر به پشتبهستن به میژووی نه دهبی
 کوردیی خه زنه دار سالی له دایکبوونی شاعیری
 به ۱۷۰۲ داناو، که چی ئاماژه ی به وه داوه
 نه لآماس خان له نیوان سالانی ۱۶۸۸-۱۷۴۷

له سوپای نادر شا سه رهنگ بووه، نه مه ش
 له گه ل یه کدا ناگونجیت .
 - به ره مه کانی: خورشید و خرامان، یان
 خورشیدی خاوه ر، شیرین و فههاد، یان
 شیرین و خوسره و، ههفت له شکر، یان ههفت
 په یکه ر، نادر و توپال، یان نادرنامه، پۆسته م
 و زۆراو، مه نیژه و بیژن، که نیزه ک و یازده
 په زم، شه مال و زه لان.
 - نمونه ی شیعری:
 میرزام شاده نی میرزام شاده نی
 میرزام شاد به تو خاتر شاده نی
 خانای قوبادی (۱۷۰۴-۱۷۷۸)
 - له ناوچه ی باوه جانی کرماشان له دایک
 بووه .
 - شیرین و خه سره و، یوسف و زوله یخا، له یلا
 و مه جنوون، نه سکه نده رنامه
 - نمونه یه ک له شیرین و خوسره و:
 پاسته مواچان فارسی شه که رهن
 کوردی جه فارسی به ل شیرین ته رهن
 په ی چیش نه ده وران نه ی دنیای به دکیش
 مه حنوزهن هه ر که س به زوان ویش
 نووسهر په تی ده کاته وه خانای قوبادی (شیرین
 و خوسره و) ی نیزامیی گه نجه وی وه رگی پابیت،
 به لکوو پیی وایه له داهینانی خویه تی، له
 کاتی کدا له چندان شوینی داستانه که ئاماژه
 به ناوی نیزامی کراوه:
 جه عهرسه ی دنیای دون به دقه ر جام
 به ده ستور نه زم (نیزامی) مه قام
 یان
 به ی ته وره که ردم که ردم ئی نامه نامی
 ئینشا به ده ستور نه زم (نیزامی)
 میرزا شه فیع کولیایی
 - له گوندی په زله له ناوچه ی کولیایی کرماشان

- له دایک بووه .
- هاورپی ئه لئاس خانی که نووله بووه .
- نموننه یهک له شیعری موناچات:
- فهرمانفرمای مولک وه هفت ته بهق
بئ مه سیل، مه عبود، بئ چوون و موتلهق
پواری (۱۷۳۴-۱۷۹۵)
- ناوی مه لا خدری کوپی مه لا ئه حمده له
گوندی پوار له هه ورامان له دایک بووه .
- دوو بهرهمی بهرچاوی هه یه؛ پۆله بزانی،
دهوله تنامه
- شیعری داشوړینی هه بووه، به لام نووسه
نهینووسیوه، چونکه پیی وایه سووکایه تی
تیدایه .
- نموننه یهک له پۆله بزانی:
- پۆله بزانی، پۆله بزانی
فه رزن وهر جه گشت مه بؤ بزانی
ئهم بهرهمی پواری ده چپته خانای عه قیده نامه وه .
مه ولانا خالد نه قشبه ندی (۱۱۹۳-۱۲۴۲)
- مه ولانا خالد سه رته تا سه ر به ته ریفه تی
قادر بووه .
- مه ولانا ئاشنای میرزا په حیم ناویک ده بیئت،
که له هیندستانه وه له لایهن (شا عه بدوللا
ده هله وی) یه وه نیرابوو تا بؤ لای خوئی
بانگه پشته بکات .
- نموننه یهک له شیعری مه ولانا:
- بیژاد و نهر بیخواب و بیخوهر
نه عهرز، نه جسم، نه پۆخ، نه جه وه هر
بینای بئ دیده، شنه وای بئ گوش
جه ئه سرار غیب واقیف و خاموش
- باسی په خشانای مه ولانا خالیدی نه کردووه .
غولام پهزا خان ئه رکه وازی (۱۱۸۴-۱۲۵۵)
- غولام پهزا خان کوپی هه سه ن بهگ کوپی
میرزا بهگ، خه لکی پشتکزی ئیلامه .
- له زیندان شیعری وتووه:
- بینای لا مه کان، بینای لا مه کان
قادر قودرته بینای لا مه کان
- شیعری لاواندنه وهی بؤ ئه حمده خانی کوپی
گوتووه:
- هه واس په ریشان حالش بئ دیم
سه ر تا بهرگش سیا زوخال دیم
صهیدی دووه م (صهیدی دووه م) (۱۱۹۹-
۱۲۶۵)
- تیکه لیهک له نیوان هه ردوو صهیدی دروست
بووه و ئه مه له نموننه ی شیعره کاندایه پهنگی
دواوه ته وه .
- ناوه پۆکی شیعره کانی؛ دلاری و وه صفی
سروشته .
- نموننه یهک له شیعره کانی:
- غمزه و لار و له نچ، دیای به نازت
بنچینه ی یانه ی سه بووریم که نده ن
گفتوگزی شیرین که لامت پازت
شه هده ن، شه که رهن، نه باتن، قه نده ن
ئهم شیعره کیشی برکه ییه، به لام سه روای
یه کگرتووه .
- سهید فه تاح جه باری (۱۸۰۶-۱۸۷۶)
- سهید فه تاح کوپی سهید مسته فای سهید
ئیسماعیل له گوندی بانگول له دایک بووه .
- نموننه یهک له شیعری:
- زه مزه ی بولبول ده بده ی گولهن
نه زاره ی هوزار ده روون پر چلن
ئهمده بهگی کوماسی (۱۷۹۳-۱۸۷۶)
- ئهمده بهگی کوپی عه بدوللا بهگه .
- مه وله وی نامه ی شیعری بؤ ناردووه و به
خالوی کوماسی ناوی هیناوه .
- شیعری لاواندنه وهی هه یه و هاوسه ره که ی
لاواندووه ته وه:

گلکۆی تازهی له یل، گلکۆی تازهی له یل

ئارۆ شیم وه سهیر گلکۆی تازهی له یل

پهنجوری (۱۲۳۰-۱۳۰۰)

- مهلا سهید محمد کورپی سهید یوسفه له
گهرمیان له دایکبووه.

- له سهفهری حج کۆچی دوایی کردووه و
له مه دینه نیژراوه.

- نمونه له شیعرى:

شیخان بئ شعور غافل نه زیکن

په ی جیفه ی دنیا خه یلئ نه فیکرن

جههان ئارا (۱۲۳۸-۱۲۹۰)

- جههان ئارا کچی مهلا نه شهتهی پاوه ییه.

- نمونه یهک له شیعرى:

قیبله م ده ماغم، قیبله م ده ماغم

نه مه ندهن، نیهن به رزی ده ماغم

فهوزی (۱۲۵۵-۱۳۱۸)

- شیخ عومەر زینا ئه دین کورپی (شیخ عوسمان
سیرا جه ددین) ه.

- نمونه ی شیعرى:

قیبله م وهردهنم، قیبله م وهردهنم

جهو ساوه ژاراو دووریت وهردهنم

سالم (سالمی سنه ۱۲۴۷-۱۳۳۷)

- محمهد سه لیم کورپی شیخ ئه حمهد له
گوندى ته خته له دایک بووه.

- نمونه له شیعرى:

ته م و خه م و هه م، جه م به ستن وه هه م

گرتن گرداگرد رووی چه رخ نو هه م

شیخ ئه مین نه قشبه ندى (بیوهی) (۱۳۱۰)

- (۱۳۶۹)

- شیخ ئه مین نه قشبه ندى کورپی شیخ علا ئه ددین

- چه ند کتیبیکى له سه ر ته سه وف هه یه،

له وانه؛ ته سه وف چییه؟

- نمونه یهک له شیعرى:

مه و اچان جه ژنه ن، وه شین شادییه ن

واده ی سهیرانه ن، پۆی ئازادییه ن

ئه حمهد موفتیزاده (۱۳۱۱-۱۳۷۲)

- ئه حمهد کورپی مهلا مه حموده له شاری
سنه له دایک بووه.

- له زانکۆی تاران له به شی زانسته ئایینییه کان
خویندوو یه تی.

- نمونه یهک له شیعرى:

وینه ی یانه ی دل، چۆله ی یانه ی ته ن

ته نیش توون چون، دل ته نیا مه نه ن

له کۆتایی خویندنه وه و هه لسه نگانده که ماندا
ده گه ینه ئه وه ی؛

۱- ئه م کتیبه ته نیا به ده قی زاری گۆران و
نمونه ی شیعرى له و زاره هینرا وه ته وه.

۲- نووسه ر له پێشه کیی کتیبه که دا کۆمه لیک

زانیا ری له باره ی میژوو و جوگرافیا ی زاری گۆران وه

خسو وه ته پرو و باسی هۆی لاوازی زاره که ی
کردووه.

۳- له تۆمارکردنی ژیا ننامه ی شاعیران،

نووسه ر سالنامه ی میلادی و کۆچی و هه تاوی

به کارهینا وه.

۴- زۆر به که می باسی پوخسار و ناوه روکی

ده که کان کردووه.

۵- به کورتی و له چه ند لاپه ره یه کی که مدا

ژیا ننامه و نمونه ی شیعرى هه ر شاعیریکى

خسو وه ته به رچا و.

سه رچا وه کان:

۱- ئه و په حمان بزوه شی (۲۰۲۲)، شاعیرانی

مه لبه ندى گۆران، چاپخانه ی سلیمانى، سلیمانى.

۲- علا ئه دین سه جادی (۱۳۹۱)، میژوو ی نه ده بی

کوردی، بلاکوردنه وه ی کوردستان، سنه.

۳- نه وشیروان مسته فا ئه مین (۲۰۱۲)، به ده م

پێگا وه گۆلچنین، دار العربیة للعلوم، بیروت.